

Tuloksia suomalaisten talousosaamisesta

15.5.2023 klo 13.30–15.30

Suomen Pankin rahamuseo

 OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

 DIGI
CONSUMERS

Ohjelma

13.30	Tervetuloa	Anu Raijas, Suomen Pankki
13.35	Taloulosaamisen strategia ja taloulosaamisen mittaaminen	Mette Ranta, oikeusministeriö
Anu Raijas, Suomen Pankki
13.55	Tutkimuksen tulokset	Saara Vaahtoniemi, PTT
Panu Kalmi, Vaasan yliopisto
Olli-Pekka Ruuskanen, PTT
14.40	Keskustelua & kysymyksiä	
15.10	Ajankohtaista taloulosaamisen strategiasta	Sanna Helesuo, oikeusministeriö

Tilaisuus päättyy klo 15.30

Tervetuloa

Talousoasaamisen neuvonantaja
Anu Raijas, Suomen Pankki

Talousoasaamisen strategia ja talousoasaamisen mittaaminen

Erytiasiantuntija Mette Ranta,
oikeusministeriö

Talousoasaamisen neuvonantaja
Anu Raijas, Suomen Pankki

15.5.2023

Tuloksia suomalaisten
talousosaamisesta

Talousosaamisen strategia ja talousosaamisen mittaaminen

Mette Ranta, oikeusministeriö

Anu Raijas, Suomen Pankki

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Taloulosaamisen kansallinen strategia

- Tutkimus tukee taloulosaamisen kansallista strategiaa - strategian alkuvaiheen ns. lähtötilatutkimus
- Toteuttaneet Vaasan yliopisto ja Pellervon taloustutkimus PTT oikeusministeriön toimeksiannosta
- OECD:n talousopetuksen verkoston International Network on Financial Educationin (INFE) taloulosaamismittaamisen malli
- Taloulosaamisen taso verrattuna muihin OECD maihin (syksy 2023)
- Oikeusministeriö ja OECD/INFE täysjäsenyys
 - Suomen Pankki myös täysjäsen

Taloulosaamisen määritelmä OECD:ssä

- Financial literacy (OECD 2018)
- Osa-alueet
 1. Tietämys (taloudellisten käsitteiden ja riskien ymmärtäminen)
 2. Käyttäytyminen (taloudellinen toiminta)
 3. Asenteet (motivaatio ja itseluottamus löytää, ymmärtää ja arvioida taloudellista tietoa -> päätöksenteko)
- Tarvitaan perusteltujen taloudellisten päätösten tekemiseen
→ Taloudellinen hyvinvointi (CFPB 2015)

Taloulosaamisen mittaaminen OECD:ssä

- Kehittäminen 2000-luvun alussa: Kempson (2009), kansalliset ja kansainväliset tutkimukset sekä asiantuntijoiden näkemykset
 - Keskeistä maiden välinen ja ajallinen vertailtavuus - erot haasteena
- Lomakkeen ensimmäinen pilotointi 2010 (Atkinson & Messy 2012)
- Kyselyitä vuosina 2015/2016 ja 2019/2020
 - Kyselyihin osallistuneiden maiden määrä vaihdellut (2016: 26 maata)
 - Suomi mukana 2015/2016 mittausten raportoinnissa (Kalmi & Ruuskanen 2016)

Talousosaamisen mittaamisen kehittäminen

- Taloudellisen toimintaympäristön muutokset ja niihin sopeutuminen
- Tutkimustiedon hyödyntäminen
- Uusina ulottuvuuksina taloudellinen resilienssi ja taloudellinen hyvinvointi (OECD 2020)
- Uusin OECD:n ohjeistus mittaamiseen: digitaalinen talousoosaaminen ja vastuullinen rahoitus (OECD 2022)

**Suomalaisten
talousosaaminen on
maailman parasta
vuoteen 2030
mennessä**

Talousosaamisen tutkimus ja strategia

Säännöllinen
talousosaamisen
mittaaminen

Tutkimustiedon ja
käytännön työn
vuoropuhelu

Toimenpiteet ja
painopistealueet

Talousosaamisen
tutkimusverkosto

Nuorten talousosaamisen tutkimus

- Nuorten kysely DigiConsumers (STN) hankkeen toimesta (prof. Terhi-Anna Wilska, Jyväskylän yliopisto)
- PISA 2018 ->
- Syksy 2023 aineistonkeruu, raportointi kevät 2024
- Ikähaarukka 15-29v. (N=1 500)
- Talousosaaminen (OECD), elämänvaihe, yhteiskunnalliset muutokset
- Kansainvälinen vertailu (OECD, mm. Kreikka)

Taloulosaamisen tutkimusverkosto

- Strategiaehdotus ja toimintasuunnitelma
- DigiConsumersin tavoitteena taloulosaamisen tutkimuksen juurruttaminen Suomeen
- Luo mahdollisuuden pitkäjänteisemmällä kehitykselle
- Mahdolliset toimintatavat: konferenssi, verkkoseminaarit, rahoitushakemukset, jatko-opiskelijoiden mentoroinnit, kv. verkostoituminen ym.
- Vaasan yliopistolla pääosin sisällöllinen vastuu; oikeusministeriöllä pääosin operatiivinen vastuu
- Syksyllä 2023 aloitustapaaminen

Kiitos!

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

mette.ranta@gov.fi

anu.raijas@bof.fi

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Tutkimuksen tulokset

Ekonomisti Saara Vaahtoniemi, PTT

Professori Panu Kalmi, Vaasan yliopisto

Tutkimusjohtaja Olli-Pekka Ruuskanen, PTT

15.5.2023

Tuloksia suomalaisten
talousosaamisesta

Suomalaisten talousosaaminen

Saara Vaahtoniemi, Panu Kalmi, Olli-Pekka Ruuskanen

Talousosaaminen ja sen mittaaminen

Saara Vaahtoniemi

Taloulosaamisen mittaaminen

- Taloulosaamista mittaava kyselytutkimus toteutettiin tammi-helmikuussa 2023
 - Noudattaa OECD:n talousopetuksen verkoston (INFE, International Network on Financial Education) ohjetta mahdollistaen kansainvälisen vertailun
 - Toteutettiin internet-pohjaisena kyselynä
 - Koko väestöä edustava painotettu otos, N=1 806
- Taloulosaaminen jakautuu kolmeen osa-alueeseen
 - Taloudellinen tietämys, käyttäytyminen ja asenteet
- Uusi mittauskohde: Digitaalinen taloulosaaminen
- Lisäksi mukana vakuutusosaamisen tutkimus

Taloulosaamisen mittaaminen

- Suomalaisten taloulosaaminen on hyvin lähellä OECD-maiden keskiarvoa
 - Taloudellisen tietämyksen ja asenteiden mittareiden pisteiden keskiarvo hieman keskiarvon yläpuolella
 - Taloudellisen käyttäytymisen mittarin pistearvo puolestaan hieman OECD-maiden keskiarvon alapuolella
- Vertailu muihin maihin perustuu vuoden 2018 aineistoon
 - Uusimman kierroksen tulokset eivät ole vielä saatavilla muiden maiden osalta

Taloulosaamisen mittarit

- Taloudellisen tietämyksen mittari: 4.7
 - OECD-12 maiden vuoden 2018 keskiarvo 4.6 (mittari vaihtelee välillä 0-7)
- Taloudellisen käyttäytymisen mittari: 5.2
 - OECD-12 maiden vuoden 2018 keskiarvo 5.3* (mittari vaihtelee välillä 0-9)
- Taloudellisten asenteiden mittari: 2.3
 - OECD-12 maiden vuoden 2018 keskiarvo 2.1* (mittari vaihtelee välillä 0-4)
- Kokonaisuudessaan näistä osa-alueista muodostettu taloulosaamisen mittari: 12.6
 - OECD-12 keskiarvo 13* (mittari vaihtelee välillä 0-20)
- OECD-12 maihin lukeutuvat Itävalta, Kolumbia, Tsekki, Viro, Ranska, Saksa, Unkari, Italia, Etelä-Korea, Puola, Portugali ja Slovenia
 - Tähdellä* merkityissä luvuissa Ranska ei ole mukana

Taloudellinen tietämys

- Mittari muodostettiin kysymyksistä ja väittämistä liittyen
 - Riskin hajauttamiseen
 - Inflaatioon
 - Korkotasoon
- Korkeampi pistemäärä kuvaa parempaa taloudellisen tietämyksen tasoa
 - Useampi oikea vastaus tietämyskysymyksiin

Taloudellinen tietämys

- Esimerkki: Inflaation vaikutus ostovoimaan
- Oletetaan, että laitat 1000€ säästötilille, jolla on taattu 2 prosentin vuosikorko. Vuotuinen inflaatio on 4 prosenttia, etkä laita tai nosta rahaa tältä tililtä. Vuoden päästä voit ostaa:
 - Enemmän kuin tänään
 - Yhtä paljon kuin tänään
 - Vähemmän kuin tänään
 - En osaa sanoa
 - En halua vastata

Taloudellinen tietämys

- Oletetaan, että laitat 1000€ säästötilille, jolla on taattu 2 prosentin vuosikorko. Vuotuinen inflaatio on 4 prosenttia, etkä laita tai nosta rahaa tältä tililtä. Vuoden päästä voit ostaa:
 - Enemmän kuin tänään
 - Yhtä paljon kuin tänään
 - **Vähemmän kuin tänään**
 - En osaa sanoa
 - En halua vastata
- 63% vastaajista osasi vastata kysymykseen oikein
 - Nuorilla matalin tietämys inflaatioon liittyen

Taloudellinen tietämys eri väestöryhmissä

- Taloudellisen tietämyksen taso oli korkeinta työikäisten, 40-49-vuotiaiden ryhmässä
 - Matalinta se oli 18-29-vuotiaiden nuorten aikuisten joukossa
- Matalampaa naisilla kuin miehillä
- Taloudellinen tietämys oli sitä korkeampi, mitä korkeampi koulutustaso vastaajalla oli
- Yrittäjien taloudellinen tietämys on korkeampaa kuin palkansaajilla, eläkeläisillä tai työelämän ulkopuolella olevilla

Taloudellinen käyttäytyminen

- Mittari muodostettiin kysymyksistä ja väittämistä liittyen
 - Oman talouden suunnitteluun
 - Yllättävistä menoista selviytymiseen
 - Säästämiseen
 - Taloudellisten tavoitteiden saavuttamiseen
 - Hankintojen kustannusten vertailuun
 - Laskujen ajallaan maksamiseen
- Korkea pistemäärä kuvaa konservatiivisempaa taloudellista käyttäytymistä, matala pistemäärä puolestaan kuvaa taloudelliselle haavoittuvuudelle mahdollisesti altistavaa huoletonta käyttäytymistä

Taloudellinen käyttäytyminen

- Mittarin muodostamiseksi arvioitiin lukuisia väittämiä, kuten
 - Pidän kirjaa kulutuksestani (45.2% vastasi kyllä)
 - Teen suunnitelman tulojen ja menojen hallinnasta (64.5% vastasi kyllä)
 - Olen säästänyt rahaa säästö- tai käyttötilillä (56.6% vastasi kyllä)
 - Olen ostanut osakkeita (15.6% vastasi kyllä)
 - Asetan taloudellisia tavoitteita (49.1% vastasi kyllä)
 - Teen harkittuja ostoksia (71% vastasi kyllä)
- Mittaria voi havainnollistaa akselilla huoleton-konservatiivinen
 - Ei niinkään anneta tulkintaa, millainen käyttäytyminen on ”hyvää” tai ”huonoa”

Taloudellinen käyttäytyminen väestöryhmittäin

- Mittarin pistemäärä oli korkein 18-29-vuotiaiden nuorten aikuisten sekä 40-49 vuotiaiden joukossa
 - Alhaisin pistemäärä puolestaan 50-59-vuotiailla
 - Erot ryhmien välillä olivat kuitenkin melko pieniä
- Naisilla korkeampi pistemäärä kuin miehillä
- Mittarin pistemäärä nousee selkeästi koulutustason myötä
- Oli selvästi korkein yrittäjillä

Taloudelliset asenteet

- Mittari muodostettiin rahankäyttöön suhtautumista kuvaavista väittämistä
- Korkea pistemäärä kuvaa konservatiivista suhtautumista rahankäyttöön, kun taas matala pistemäärä kuvaa huoletonta asennetta
- Mittarin muodostamisessa arvioitiin vastauksia seuraaviin väitteisiin:
 - Pitkällä aikavälillä mieluummin kulutan kuin säästän rahaa (50.5% eri mieltä)
 - Raha on kuluttamista varten (27.7% eri mieltä)
 - Elän hetkessä enkä huolehdi huomisesta (53.7% eri mieltä)

Taloudelliset asenteet väestöryhmittäin

- Vanhimmissa, eli 70-vuotiailla tai sitä vanhemmissa vastaajilla oli selkeästi korkein pistemäärä
 - Vanhimmissa ihmisillä on siis konservatiivisemmat asenteet kuin nuorilla ja keski-ikäisillä
- Mittarin pistemäärä oli korkeampi naisilla kuin miehillä
- Yliopistotutkinnon suorittaneilla oli korkein pistemäärä
- Eläkeläisillä korkeampi pistemäärä kuin yrittäjillä, työssäkäyvillä tai työelämän ulkopuolella olevilla

Digitaalinen talousosaaminen

Panu Kalmi

Mitä on digitaalinen talousosaaminen?

- Talousosaamisen soveltamista digitaalisessa ympäristössä (esim. mobiili- ja verkkopankit, uudet maksamisen tavat, kryptovaluutat)
- Talousosaamisen digitaalisten työkalujen käytön hallinta
- Turvallinen asiointi verkossa
- Sääntelyn ja kuluttajan oikeuksien tunteminen
- Digitaalisilla työkaluilla voi sinänsä olla joko positiivisia tai negatiivisia vaikutuksia taloudelliseen hyvinvointiin, niiden käytöstä riippuen

Digitaalisen talousosaamisen osa-alueet

- Samoin kuin talousosaaminen yleensä, myös digitaalinen talousosaaminen jakautuu tietämykseen, käyttäytymiseen ja asenteisiin
- Joka alueelta kolme kysymystä, esimerkkejä:
- Tietämys: Kryptovaluutat ovat käypä maksuväline siinä kuin setelit ja kolikot
- Käyttäytyminen: Jaan salasanani ja pankkitilini käyttäjätunnukset ystävilleni
- Asenteet: On tärkeää tarkistaa sivuston turvallisuus ennen ostosten tekemistä

Digitaalinen taloustietämys

- Mittarin keskiarvo koko otokselle: 1.8 (skaala 0-3)
- Oli heikointa nuorten keskuudessa
 - Seuraavaksi heikointa yli 70-vuotiaiden joukossa
 - Selvästi korkeinta 40-49-vuotiailla
- Selvästi korkeampaa miehillä kuin naisilla
- Nousee selkeästi koulutuksen myötä
- Oli korkeinta yrittäjillä
 - Heikompaa työelämän ulkopuolella olevilla

Digitaalinen talouskäyttäytyminen

- Mittarin keskiarvo koko otokselle: 2.3 (skaala 0-4)
- Oli selvästi korkeampaa yli 40-vuotiailla kuin tätä nuoremmilla
- Jonkun verran korkeampaa naisilla kuin miehillä
- Oli korkeampaa korkeakoulututkinnon suorittaneilla
- Digitaalinen talouskäyttäytyminen oli alhaisemmalla tasolla työvoiman ulkopuolella olevilla
 - Yrittäjillä, eläkeläisillä ja palkansaajilla keskenään lähes samalla tasolla

Digitaaliset taloudelliset asenteet

- Mittarin keskiarvo koko otokselle: 1.8 (skaala 0-3)
- 30-vuotiailla selkeästi matalammat pisteet kuin muilla ikäryhmillä
- Naiset saavat korkeammat pisteet kuin miehet
- Asennepisteet nousevat koulutuksen myötä
- Eläkeläisillä korkeammat pisteet kuin muilla ikäryhmillä

Digitaalinen talousosaaminen kokonaisuudessaan

- Muistuttaa yllättävän paljon talousosaamisen pisteitä kokonaisuudessaan
- Nuoret saavat alhaisimmat pisteet
- Korkeakoulutus nostaa pisteitä kautta linjan
- Miehillä korkeampi tietämys, mutta asenteissa ja käyttäytymisessä naisilla korkeammat pisteet, yhteispisteet lähes samat
- Yrittäjillä korkeammat pisteet kuin muilla

Vakuutusosaaminen ja yhteenveto

Olli-Pekka Ruuskanen

Vakuutustietämys

- Vakuutusosaaminen oli suhteellisen vahvaa
 - Keskimäärin vastattiin oikein kolmeen kysymykseen kuudesta (3.3/6)
 - Noin kymmenes osasi vastata oikein kaikkiin kysymyksiin
- Vaikeimmiksi kysymyksiksi osoittautuivat vakuutuksen korvaavuus ja säästämismahdollisuus henkivakuutuksella
 - Oikean vastauksen osasi antaa alle puolet vastaajista

Käsitys omasta vakuutusosaamisesta

- Käsitys omasta vakuutusosaamisesta oli korkea (4.7/7)
 - Vahvempi kuin osoitettu tietämys
 - Kaksi kolmannelta oli sitä mieltä, että ymmärtävät vakuutusten kattavuuden sisällön ja vertailtavuuden
- Kyselyyn vastaajien ilmoittamat vakuutusten määrät olivat hyvin linjassa Finanssiala ry:n julkaiseman Vakuutustutkimuksen 2022 tietojen kanssa

Vakuutusosaaminen väestöryhmittäin

- Alhaisinta vakuutusosaamien oli nuorten 18-29-vuotiaiden joukossa
 - Korkeinta 60-69-vuotiailla
- Miehillä keskimäärin korkeampi vakuutusosaaminen kuin naisilla
- Koulutuserot näkyvät vakuutusosaamisessa
 - Korkeinta yliopistokoulutuksen saaneilla
- Yrittäjillä korkein vakuutusosaaminen
 - Alhaisin työttömillä

Yhteenveto

- Tutkimuksesta löytyy selkeitä säännönmukaisuuksia
 - Miesten tietämys on korkeampaa kuin naisten
 - Käyttäytymisen ja asenteiden osalta naiset saavat kuitenkin korkeampia pisteitä
 - Talousosaamisen yhteispisteissä tämän vuoksi tulokset ovat kuitenkin melko tasaiset
 - Koulutus on säännönmukaisesti yhteydessä korkeampaan talousosaamiseen

Yhteenveto

- Nuorilla on yleensä pienin taloustietämys ja usein myös muut talousosaamisen alueet ovat heikompia
- Joillain talouskäyttäytymisen osa-alueilla nuorilla on kuitenkin muita parempi talouskäyttäytyminen
- Taloudellisissa asenteissa vanhemmat ihmiset ovat selvästi varovaisempia ja vähemmän impulsiivisia kuin nuoret
- Yrittäjät saavat talouskäyttäytymisestä selvästi korkeammat pisteet kuin muut
- Sekä digitaalinen talousosaaminen että vakuutusosaaminen heijastavat muuta talousosaamista

Kiitos

Vastaamme mielellään kysymyksiinne

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Ajankohtaista talousosaamisen strategiasta

Johtava asiantuntija
Sanna Helesuo, oikeusministeriö

OIKEUSMINISTERIÖ — JUSTITIEMINISTERIET

15.5.2023

Tuloksia suomalaisten
talousosaamisesta

Ajankohtaista talousosaamisen strategiasta

Sanna Helesuo, oikeusministeriö

Ajankohtaista talousosaamisen strategiasta

- Talousosaamisen esittely om:n www-sivuilla
- Talousosaamisen brändimerkki valmistelussa
- Kv-yhteistyö Baltian maiden talousosaamisen strategioiden kanssa (OECD)
- Yhteistyötä mm.
 - Rahapelipoliittinen ohjelma (STM): Peliklinikka, Takuusäätio
 - Mieli ry:n YLVA-hanke (selvitys)
 - Mielenterveysohjelman periaatepäätös
 - Ylivelkaantuneisuuden ekosysteemi, VERO
- Tulevan toiminnan suunnittelua
 - Ratkaisu verkostotoimijoiden tiedonvälitykseen
 - Työskentelyä tulevien vuosien painopisteiden löytämiseksi
- Tervetuloa talousosaamisen toimijaverkostoon!

Valtionavustus talousosaamisen edistämiseen

- Talousosaamisen 1 miljoonan määrärahasta voidaan myöntää enintään 650 000€.
- Avustusta voidaan myöntää järjestöille, yhdistyksille, säätiöille, tutkijoille ja tutkimuslaitoksille.
- Avustuksia ei voida myöntää viranomaisille tai yrityksille, mutta he voivat toimia hankkeiden yhteistyötahoina.
- Ensimmäinen hakuaika on toukokuussa 2023.

Talousosaamisen neuvottelukunta

- Valtioneuvoston asetus 640/2023, voimaan 17.4.2023
 - Aiemmin taloudenhallinnan neuvottelukunta (267/2019), toimikausi 11.5.2019 – 10.5.2023
 - Ensimmäinen neuvottelukunta asetettiin vuonna 2006 lähtien
- Perustuu lakiin talous- ja velkaneuvonnasta (813/2017) 3 §:n 2 momentti
- Oikeusministeriön yhteydessä toimiva
- Taloustietämyksen kehittämistä ja eri toimijoiden yhteistyön edistämistä varten
- Neuvottelukunnan tehtävät
 1. edistää talousosaamista ja sitä koskevaa kasvatusta ja tutkimusta sekä talousneuvonnan kehittämistä;
 2. tukea ja edistää viranomaisten ja muiden toimijoiden välistä yhteistyötä talousosaamisen kehittämisessä ja ylivelkaantumisen ennalta ehkäisemissä;
 3. seurata kansallisen talousosaamisen strategian toteutumista ja antaa tarvittaessa suosituksia strategian kehittämiseksi; sekä
 4. edistää muulla kuin 1-3 kohdassa tarkoitetulla, niitä vastaavalla tavalla talousosaamista yhteiskunnassa
- Valtioneuvosto asettaa neljäksi vuodeksi kerrallaan
- Neuvottelukunnan uutta kokoonpanoa valmistellaan keskeisistä alan toimijoista, viranomaisista ja järjestöistä

Kiitos!
Tuloksia suomalaisten talousosaamisesta
15.5.2023 klo 13.30–15.30
Suomen Pankin rahamuseo

 OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

 DIGI
CONSUMERS